

СЕПАРАЦІЯ (РЕЖИМ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ) ПОДРУЖЖЯ В УКРАЇНІ І В СВІТІ

Л.В. Липець

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного і господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»*

Постановка проблеми. Сімейний кодекс України з 2002 р. передбачає можливість застосування такого механізму збереження сім'ї та шлюбу, як сепарація. Згідно зі ст.119 СКУ «За заявою подружжя або позовом одного з них суд може постановити рішення про встановлення для подружжя режиму окремого проживання у разі неможливості чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно».

Вважаємо, що якщо загальні засади сімейного права дають можливість та хоча б невеликий шанс на збереження цілісності сім'ї та душевної рівноваги подружжя та інших її членів, то законодавець не має права нехтувати цією можливістю.

Сепарація (від лат. *separatio* – відокремлення, розлучення, розділення) в сімейному праві означає позбавлення подружжя, винного у встановленні цього режиму, «права на спільне ложе і стіл». Режим сепарації було введено католицькою церквою ще у 1563 р., зокрема, йому присвячені канони 863-866, 1378-1382 Кодексу канонів східних церков. Метою церкви було не збереження сім'ї, яка знаходиться на межі розлучення, як прийнято вважати юристами, – оскільки розлучення церквою не дозволялось, як таке, бо шлюб взятий перед Богом, укладався довічно, – встановлюючи режим окремого проживання, Церква намагалась захистити гідність, фізичне та психічне здоров'я, а іноді, навіть, життя іншого з подружжя та дітей. Церква, зокрема, канони 863-866 Кодексу канонів східних церков виділяли наступні підстави для застосування режиму сепарації: чужолозтво (зрада одного з подружжя); реальна загроза життю та здоров'ю одного з подружжя (бійки, знущання, інші ситуації); загроза душі одного з подружжя чи їхніх дітей (наприклад, перебування іншого з подружжя у секті, примушування ним інших членів сім'ї до цього); небезпека для спільних дітей (наприклад, знущання над ними, примушування їх до бродяжництва, безвідповідальне ставлення до них) тощо [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання доцільності інституту сепарації є доволі спірним серед науковців. Калітенко О.М. вважає, що якщо неможливо, то, напевно, немає необхідності зберігати такий шлюб [2].

З.В. Ромовська, ж висловлюється дещо м'якше: «Сепарація – це перший крок до припинення шлюбу, це санкція, але вона дає надію на відновлення повноцінних подружніх стосунків» [3]. Беззаперечно доцільним вважає режим сепарації проф., д.ю.н. С.Я. Фурса, обґрунтовуючи дане твердження наступним чином: «Якщо між подружжям має місце тимчасовий розлад, склалися напружені стосунки, то їхнє окреме тимчасове проживання дасть можливість задуматися над деякими моментами їх сімейного життя, поміркувати наодинці, проаналізувати свою поведінку у сім'ї та дійти висновків про можливість подальшого проживання однією сім'єю чи, можливо, ставити питання про розірвання шлюбу» [4].

Метою статті є обґрунтування доцільності введення інституту сепарації в українське законодавство та необхідність доопрацювання названого інституту.

Основні результати дослідження. Відома приказка каже: «Худой мир лучше доброй ссоры», а застосовуючи народну мудрість у вітчизняному законодавстві, можна сказати: «сім'я у стані сепарації завжди краще, аніж розлучення, поділ майна і найприкріше – глибока душевна травма для дітей та кожного з подружжя».

Саме тому, вважаємо, що введення режиму сепарації у вітчизняне законодавство було надзвичайно позитивною і необхідною новелою для багатьох українських родин. Особливо це стосується тих сімей, в яких один із подружжя є віруючим і через релігійні переконання не бажає розлучатись, а жити поруч з людиною, яка страждає на небезпечне захворювання або має залежність від наркотиків, алкоголю абощо, просто не має моральних сил. Адже не варто забувати, що крім цивільного шлюбу близько половини подружніх пар укладають ще й церковний шлюб, який розривається лише за наявності однієї з причин, встановлених Земським Собором 1917 р. у «Визначенні про причини для розірвання шлюбного союзу, освяченого Церквою»: окрім перелюбства і взяття однією зі сторін нового шлюбу, також відхід чоловіка або дружини від Православ'я, протиприродні пороки, нездатність до шлюбного співжиття, що настала до шлюбу або виявилась наслідком навмисного самокаліцтва, захворювання проказою або сифілісом, тривалу безвісну відсутність, засудження до покарання, сполученого з позбавленням всіх прав на майно, посягання на життя або здоров'я дружини або дітей, снохацтво, звідництво, користування непотребством чоловіка, невиліковну тяжку душевну хворобу, зловмисне залишення одного подружжя іншим. У даний час цей перелік підстав до розірвання шлюбу доповнюється такими причинами, як захворювання СНІДом, медично засвідчені хронічний алкоголізм або наркоманія, здійснення дружиною абортів за відсутності згоди чоловіка.

Решту обставин, які є беззаперечним підґрунтям для розлучення у суді або РАЦСі, Церква трактує, як «важкий хрест», який кожен християнин має пронести через все своє життя і Церква не має права полегшувати долі людей розлученням. Отже, для тієї верстви населення, яка уклала церковний шлюб, розлучення, як правова дія, не рятує ситуацію, адже за церковними канонами вони залишаються сім'єю і мають виконувати усі подружні обов'язки. Саме

сепарація єдиний вихід для віруючих, що дозволений як Церквою, так і державою.

Зарубіжна судова практика застосовує, також, інститут сепарації за наявності таких обставин, як хвороба одного з подружжя (наприклад, психічна, коли перебування з такою особою є небезпечним, або безпліддя), відмова одного з подружжя від співжиття, алкоголізм, наркоманія дружини або чоловіка, велика різниця між ними у віці та зумовлені цим розбіжності у поглядах, належність одного з подружжя до різних сект чи субкультур, інших приводів, що призвели до розладу відносин між подружжям.

На нашу думку, деякі з наведених вище обставин підстави, є досить спірними для застосування режиму сепарації. Наприклад, якщо один з подружжя бажає встановити режим сепарації, називаючи такі причини, як безпліддя або відмова одного з подружжя від співжиття, то звідси випливає, що отримавши дозвіл на роздільне проживання, він має намір вступити в близькі, або, навіть фактичні шлюбні відносини з іншою особою, можливо, народити з нею дитину, що суперечить як моральним нормам, так і загальним засадам інституту шлюбу. Адже, сепарація не звільняє від збереження подружньої вірності, її встановлення не дає права на укладення іншого шлюбу. До того ж, відбувається сприяння небажаним, з точки зору сімейного права ситуації, коли один з подружжя, який знаходиться у стані сепарації проживає в конкубінаті з іншою особою. Адже особа може бути членом лише однієї сім'ї. Виникає логічне запитання – якщо один із подружжя ініціює режим сепарації з метою влаштування особистого життя з іншою особою, чому він подає заяву про сепарацію, а не про розлучення? І перше, що спадає на думку, це звісно, певна меркантильна вигода одного або обох з подружжя зберігати шлюб. Іншими словами – чим такий шлюб відрізняється від фіктивного, коли особи є подружжям лише юридично, а фактично є діловими партнерами, що уклали не шлюб, а певну угоду, задля досягнення певної, відомої лише їм мети? Як правило, це – отримання державного житла, громадянства, якщо йдеться про шлюб з іноземним елементом, інших майнових чи немайнових благ. Вважаю, подібна ситуація є аморальною та антиправовою. Не з цією метою в XIV ст. Церква ввела інститут сепарації. У літературі виділяють три моделі врегулювання розглядуваного режиму у різних країнах: 1) ту, що ґрунтується на самостійності інститутів сепарації та розірвання шлюбу; 2) модель, під час застосування якої не розрізняють підстав для сепарації та розірвання шлюбу; саме подружжя повинно зробити вибір щодо застосування того чи іншого інституту; 3) модель, яка виходить з визнання безпосередньої залежності розірвання шлюбу від сепарації, тобто той з подружжя, хто бажає розірвати шлюб, повинен деякий час знаходитись у стані сепарації, оформленої рішенням компетентного органу (формальної, а не фактичної сепарації, за якої подружжя не проживає разом з власної волі та не звертається за оформленням такого стану до жодних уповноважених органів) [5].

За національним законодавством інститути окремого проживання та розірвання шлюбу мають самостійний характер, оскільки рішення про розірвання шлюбу суд приймає, якщо його подальше збереження суперечить

істотним інтересам одного з подружжя чи їхніх дітей, а підставою для встановлення режиму окремого проживання подружжя є згідно зі ст. 119 Сімейного кодексу неможливість чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно [6].

Український законодавець вважає сепарацію різновидом припинення шлюбу, про що свідчить СКУ, який містить ст.ст.119 – 120 відносно інституту сепарації саме в Главі 11 «Припинення шлюбу» [6]. Але чи вірно так вважати – питання спірне. Якщо виходити з позиції Церкви, яка не дозволяє розлучення взагалі, то режим сепарації, дійсно виглядає, як механізм припинення шлюбу. Якщо ж, виходити з засад чинного сімейного права, то подружжя, яке за повної свободи розлучення, обирає, все ж таки, режим сепарації вважається таким, що намагається шлюб зберегти, а не припинити. На підтримку названої точки зору виступає й сімейне законодавство інших країн, зокрема, Цивільний кодекс Франції, який дозволяє на будь-якій стадії судового розгляду справи про розлучення, змінити позов про розірвання шлюбу на позов про встановлення режиму сепарації, але навпаки – не можна [7].

Саме тому, вважаємо формально невірним, що в СКУ норми про сепарацію знаходяться поруч з нормами про розлучення, а не виокремлені в інший розділ.

П.2 ст.119 СКУ «Режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя», також, не досить чітко визначає порядок щодо регулювання низки питань при встановленні режиму окремого проживання подружжя, наприклад, встановлення режиму сепарації на певний термін [6].

Вважаємо, що режим сепарації, за своєю суттю може носити як строковий, так і безстроковий характер. Оскільки, не завжди до режиму сепарації призводять напружені відносини між подружжям, іноді причиною стають зовсім інші фактори – житлові, фінансові, відносини з іншими членами родини, певні особливості роботи, стан здоров'я тощо. А це, як правило, фактори тимчасові. Наприклад, якщо подружжя будує власний дім, але тимчасово проживає з батьками одного з подружжя, з якими не склалися теплі родинні відносини, подружжя може встановити режим сепарації до закінчення будівництва та переселення у власне житло. Але законодавець, на жаль, не прописує чітку можливість встановлення тимчасової сепарації, хоча і прямо не забороняє її, внаслідок чого ускладнюється робота суддів при винесенні відповідних рішень, що доводить нижчевикладена судова справа:

Нещодавно до адвокатів звернулась громадянка Осика Н.Г. за захистом своїх прав. Громадянка Осика Н.Г. мала наступну ситуацію: близько трьох років в неї тривали романтичні відносини з громадянином Стояном А.У. Ці відносини не схвалював її син від першого шлюбу Осика В.В., який проживає з нею, що явилось серйозною перепоною для їх одруження. Громадянка Осика Н.Г. і громадянин Стоян А.У. вимушені були зустрічатись таємно, а укладення шлюбу перенести на вересень 2008 р., коли її син, Осика В.В., мав поїхати на навчання у Лондон. Але 11 серпня 2007 р. начальник Стояна А.У. повідомив його про тривале відрадження строком на 19 місяців, зазначивши

при цьому, що до цього відрядження відправляють лише неодружених та бездітних співробітників. Внаслідок обставин, що склалися, громадянка Осика Н.Г. і громадянин Стоян А.У. вирішили взяти шлюб. Але через неприязнь Осики В.В. до Стояна А.У. продовжували проживати окремо, хоча бачились щодня і мали між собою подружні стосунки. 20 жовтня 2007 р., громадянка Осика Н.Г. звернулась з позовом до Дніпропетровського міського суду про встановлення режиму окремого проживання між нею та її чоловіком Стояном А.У. до від'їзду на навчання її сина Осики В.В. або до 31 серпня 2008 р. Суд відмовив у позові мотивуючи тим, що згідно зі ст. 119 СКУ «режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя», а строковий або тимчасовий режим сепарації законодавством не передбачено.

Громадянка Осика Н.Г. звернулась до правозахисника з наміром подання апеляційної скарги на рішення Дніпропетровського міського суду, вважаючи, що відмова суду є недостатньо мотивована, адже закон, зокрема ст.119 СКУ, на яку посилався суд, прямо не забороняє встановлення строкового або тимчасового режиму сепарації.

Подібні справи в Україні не є поодинокими, і, тому, норми чинного СКУ, що регламентують встановлення режиму сепарації викликають низку запитань та зауважень до законодавця, які разом з пропозиціями щодо доопрацювання найкраще проілюструє наведена нижче таблиця.

Таблиця 1

Практичне застосування вітчизняних законодавчих норм про режим окремого проживання подружжя

Законодавча норма	Наслідки	Пропозиції
«Режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин...» – п. 2, ст.119 СКУ	Відбувається сплетення формальних та фактичних умов режиму сепарації. Якщо подружжя припиняє режим сепарації звичайним поновленням сімейних відносин, то юридично все одно вважатиметься подружжям, що проживає у стані сепарації, адже не матиме документ про скасування такого режиму. Застосування даної норми почало призводити до певних проблем на практиці. Наприклад, при реєстрації народження дитини, зачатої і народженої після поновлення сімейних відносин. Адже РАЦС, керуючись рішенням суду про сепарацію, цілком обґрунтовано вимагатиме від батька заяву про визнання батьківства. Якщо батько – чоловік дружини відмовиться від такого визнання, то для матері залишиться лише	припиняти режим окремого проживання лише за рішенням органу, який його встановив. Формальна сепарація повинна припинитися формально, а фактична – фактично.

Законодавча норма	Наслідки	Пропозиції
	<p>шлях судового визнання батьківства. Те саме стосується й поділу майна у випадку розлучення подружжя.</p> <p>Таким чином, законодавець, певною мірою, змушує подружжя до подання позову до суду про скасування режиму сепарації.</p>	
<p>«За заявою подружжя або позовом одного з них суд може постановити рішення про встановлення для подружжя режиму окремого проживання...» – п.1, ст. 119 СКУ</p>	<p>Відбувається перевантаження судів справами, ведення яких цілком може виконувати РАЦС (за відсутності у подружжя дітей та майнових спорів). До того ж, створюється ситуація, коли розлучення є легшою процедурою, аніж встановлення сепарації, що може спонукати багатьох з подружжя саме до розлучення, а не до сепарації.</p>	<p>Функцію встановлення режиму сепарації у випадку згоди обох з подружжя та відсутності неповнолітніх дітей вилучити з відома судів та передати її до органів РАЦСу</p>
<p>«Режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя» – п. 2, ст.119 СКУ</p>	<p>За свідченнями деяких суддів, близько половини подружніх пар встановлюють режим сепарації на певний термін і повторно звернення їх до суду з метою скасування названого режиму є лише вимогою законодавця, а не об'єктивною необхідністю, що в свою чергу, створює зайве навантаження для судів та клопіт для подружніх пар</p>	<p>Встановлення строкового режиму сепарації</p>

Оскільки режим сепарації є доволі складним комплексним інститутом, встановлення подружжям якого тягне низку правових наслідків як щодо самого подружжя, так і для інших членів сім'ї і стосується як майнових, так і особистих немайнових інтересів сторін, то, звісно, дві статті, відведені сепарації Сімейним кодексом України просто невзможі охопити весь спектр правових питань відносно названого інституту. Саме тому, вважаємо за необхідне внести низку пропозицій щодо введення до інституту сепарації норм, які значною мірою полегшать як роботу юристів, так і життя всіх подружніх пар.

Режим сепарації, як зазначалось вище – це позбавлення подружжя «права на спільне ложе і стіл», а таке позбавлення, згідно українського законодавства, може відбуватись з двох причин:

- небажання подружжя проживати разом;
- неможливість з об'єктивних причин проживати разом.

Законодавець, поставив знак «=» між «небажанням» та «неможливістю» дружини і (або) чоловіка проживати разом – ст.119 СКУ, хоча це, на нашу думку, заплутує та робить нечітким правове визначення терміну «сім'я». Адже, згідно з ч.2, п.2, ст. 3 СКУ «Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік, у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками,

дітьми та з інших *поважних* причин не проживають спільно», в той час, як ст.119 зазначає, що подружжя може проживати окремо, як у разі неможливості, так і при небажанні чоловіка чи дружини проживати разом [6]. Тобто, тут виникає конфлікт двох законодавчих норм. Адже, небажання подружжя жити разом не є поважною причиною. І тому, виникає запитання: «Чи вважається з правової точки зору, сім'єю таке подружжя, щодо якого встановлено режим окремого проживання через небажання обох або одного з них жити разом?»

Адже не можна вважати однаковими ситуації, коли одне подружжя стоїть у кроці від розлучення і проживаючи в різних помешканнях, але в одному місті навіть бачити одне одного не бажає, в той час, як інша подружня пара мріють жити разом, але тимчасово не можуть це зробити, оскільки навчаються або працюють в різних містах? Чи є обидва цих випадки сепарацією? Згідно законодавства – так. Але насправді, ми бачимо кардинально різні взаємовідносини подружжя, що має істотне значення для юристів у разі розлучення, поділу майна, відкритті спадщини та вирішення питання органом опіки та піклування – з ким мають проживати діти тощо.

Отже, як бачимо, на сьогодні, термін «сепарація» або «режим окремого проживання подружжя» носить досить узагальнюючий характер і, на відміну, від таких правових понять, як «шлюб», і «розлучення» не розкриває суть взаємовідносин між подружжям.

Саме таке змішане значення терміну «сепарація» змусило науковців вивести новий, хоча ще не легалізований термін «гостьовий шлюб». Назва такого явища говорить сама за себе – це шлюб, в якому подружжя бажає, але з певних причин не може проживати разом постійно, а тому, проживає разом лише певний проміжок часу (наприклад, вихідні дні і свята), після чого «подружжя – гість» від'їжджає додому. Характерною ознакою «гостьового шлюбу» є фактичне та регулярне підтримання подружніх стосунків, «без «позбавлення подружжя ложа», і лише часткове «відділення від столу» з об'єктивних причин». Причинами встановлення режиму «гостьового шлюбу», як правило є:

- 1) житлові проблеми;
- 2) стан здоров'я одного з подружжя;
- 3) особливі умови роботи одного з подружжя, які є не сумісними з нормальним, з точки зору подружжя, ритмом сімейного життя;
- 4) подружжя працює та/або навчається в різних населених пунктах;
- 5) необхідність одного з подружжя приглядати за літніми або хворими родичами, дітьми, які проживають в іншому населеному пункті тощо.

На противагу «гостьовому шлюбу» сепарація можлива і у разі проживання подружжя в одному помешканні, адже «відокремлення від столу та ложа» можливе, також, при проживанні подружжя в одному домі/квартирі, але в різних кімнатах. Адже ще з радянських часів і понині іноді зустрічаються родини, які через відсутність коштів не можуть придбати, ані, навіть, орендувати житло для одного з подружжя, а тому, після розлучення - роз'їжджаються по різних кімнатах, перетворюючи, таким чином, сімейну квартиру на комунальну, а свою сім'ю на сусідів комунальної квартири.

Тобто, ключовою розбіжністю між сепарацією та «гостьовим шлюбом» – є те, що причиною сепарації є:

– небажання подружжя мати подружні стосунки та вести спільно побут, не залежно від того проживає таке подружжя в одному чи в різних помешканнях;

– неможливість подружжя з об'єктивних причин проживати разом, і до того ж, відсутність змоги часто та регулярно бачитись, внаслідок чого окреме проживання стає тривалим;

в той час, як причиною «гостьового шлюбу» є:

– неможливість подружжя з об'єктивних причин проживати разом, але регулярні та часті подружні побачення.

Саме тому, вважаємо за необхідне, закріпити цю розбіжність в сімейно-му законодавстві, з метою формулювання чіткого визначення кожного виду правовідносин між подружжям.

Більш того, варто виділити в СКУ окрему главу, в розділі «Шлюб. Права та обов'язки подружжя», де чітко прописати всі майнові та немайнові права та обов'язки подружжя, до якого встановлено режим сепарації або «гостьового шлюбу».

В п.1, ст. 120 СКУ сказано: «Встановлення режиму окремого проживання не припиняє прав та обов'язків подружжя, які встановлені цим Кодексом і які дружина та чоловік мали до встановлення цього режиму, а також прав та обов'язків, які встановлені шлюбним договором». [6] Винятків законодавець робить лише два – дитина, народжена після встановлення такого режиму та майно, набуте кожним з подружжя, не вважаються спільними.

На нашу думку, подібні норми є досить грубими і не охоплюють усі життєві ситуації подружжя у стані сепарації. Наприклад, згідно з п.2, ст. 110 СКУ: «Позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини...» [6]. Виникає питання: «А чи може бути пред'явлений позов про встановлення режиму сепарації під час вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини»? Також, чи може бути визнано встановлення режиму сепарації фіктивним? Які наслідки такого визнання? Низку питань можна ще продовжувати та відповіді на них у чинному сімейному законодавстві все одно не знайти.

Саме тому, пропонуємо перелік питань, які можуть виникнути у подружжя, що встановлює вищеназваний режим, а також пропозиції вирішення вказаних питань, які мають бути чітко прописані в главі СКУ «Сепарація. Гостьовий шлюб»:

Таблиця 2

Актуальні питання-відповіді, які виникають при практичному застосуванні режиму окремого проживання подружжя

П/н	Питання	Відповідь	Аргументація
1.	Чи має той з подружжя, хто не проживає з	Так. Той з подружжя, хто не проживає з дітьми має утримувати	Згідно зі ст. 180 СКУ: «Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею

	дітьми сплачувати аліменти на дітей?	їх до досягнення ними повноліття. Це може бути в грошовій або натуральній формі – за домовленістю між батьками, до того ж батько/мати, які не проживають з дітьми повинні брати участь у додаткових витратах на дитину.	повноліття», а відповідно до п.2, ст. 181 СКУ: «За домовленістю між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні в грошовій і /або натуральній формі», окрім того, згідно зі ст. 185 СКУ: «батьки... зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо)».
2.	Право чоловіка або дружини на аліменти від іншого з подружжя у стані сепарації або в режимі «гостьового шлюбу»? Строк, на який може бути встановлене таке утримання.	Чоловік або дружина має право на утримання від іншого з подружжя протягом усього строку існування їхнього шлюбу.	Оскільки згідно з п.1, ст. 120 СКУ, режим сепарації та «гостьового шлюбу» не припиняє прав та обов'язків подружжя, а п. 1 ст. 75 СКУ свідчить, що «Дружина, чоловік повинні матеріально підтримувати одне одного», то відповідно, знаходячись у режимі окремого проживання подружжя повинно підтримувати одне одного, а у разі необхідності – утримувати того з подружжя, хто цього потребує.
3.	Чи є спадкоємцем подружжя у стані сепарації або в режимі «гостьового шлюбу»?	Чоловік/дружина у стані сепарації або «гостьового шлюбу» можуть бути спадкоємцем 1-ї черги лише тієї частки майна, яку вони нажили разом. Що ж стосується тієї частки майна, яку кожен з них отримав, перебуваючи в режимі сепарації або «гостьового шлюбу», то подружжя є спадкоємцем 2-ї черги, і успадковує її лише за відсутності спадкоємців 1-ї черги (батьків та дітей).	Оскільки, Закон, вирішуючи долю спадкового майна керується принципом, що спадкове майно повинно відійти до осіб, які, по-перше, є найближчими родичами спадкодавця, а по-друге, які допомагали спадкодавцю в набутті та утриманні цього майна, то подружжя в стані сепарації, на нашу думку, не є тією найближчою людиною спадкодавця, і, навряд чи, допомагав іншому з подружжя набувати власне майно. Саме тому, заради справедливості слід враховувати тривалість як спільного, так і окремого проживання подружжя. І введення названої норми дозволить це зробити якнайчіткіше. Тобто,

			<p>подружжя, яке 20 років прожило разом, і рік у стані сепарації, успадковує все те майно, яке було ними нажито за цей тривалий час, а та частина, яку кожен з них нажив проживаючи окремо, дістанеться дітям та батькам. У той же час, подружжя, яке разом прожило кілька років, а решту життя жило у стані сепарації, майже, не бачившись, маючи кожен своє особисте життя, і фактично, будучи сторонніми одне одному людьми, які не розлучались лише через дітей абощо, не вправі претендувати на майно одне одного.</p>
4.	<p>Чи повинен той з подружжя, хто залишив будинок сплачувати комунальні платежі або орендну плату за будинок, де живе інший з подружжя?</p>	<p>Якщо будинок, в якому проживала сім'я до встановлення режиму сепарації є спільною власністю подружжя та їхніх дітей і придбаний у кредит, знаходиться під заставою, в стадії ремонту або потребує іншого роду витрат, то після встановлення режиму сепарації, ці витрати повинні нести обидва з подружжя або той, хто мав нести ці витрати до встановлення режиму сепарації, доти, доки подружжя не розлучиться і будинок залишатиметься спільною власністю подружжя.</p>	<p>Подібна норма є підтвердженням того, що «подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік, у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно» – п.2, ч.2. ст. 3 СКУ. До того ж, режим сепарації, в переважній більшості випадків закінчується або розлученням або примиренням подружжя, а тому, в першому випадку, подружжя матиме право розподілу подружнього майна навпіл, в другому – подружжя після примирення продовжує жити разом в цьому будинку/квартирі. А тому, було б вкрай несправедливо покласти на одного подружжя, всі витрати по будинку, якій згодом або навпіл розподілиться або в якому через певний строк проживатиме й інший з подружжя</p>
5.	<p>Якщо режим сепарації встановлено в різних країнах – чи можуть діти</p>	<p>Батько та мати дитини завжди повинні знати країну перебування своєї дитини. Саме тому, при виїзді дитини</p>	<p>Дана норма введена законодавцем з метою запобігання ситуації, коли один із подружжя, виїжджаючи за кордон на тривалий строк</p>

	виїхати з одним із подружжя до іншої країни?	до 16-ти років, за кордон необхідно дозвіл обох її батьків (опікунів) не залежно від того проживають вони разом з дитиною чи ні, а також у разі проживання дитини та одного або обох батьків в різних країнах.	або на ПМП може забрати з собою дитину не попередивши іншого з батьків дитини, через що батько чи мати повинні будуть розшукувати свою дитину по всьому світі, що, звісно, набагато важче, а іноді, навіть, неможливо, порівняно з випадком, коли знаєш хоча б країну перебування своєї дитини. Адже режим сепарації відноситься до подружжя, що не повинно впливати на відносини батьків і дітей.
6.	Чи може бути встановлено режим сепарації чи «гостьового шлюбу» щодо подружжя під час вагітності дружини та протягом року після народження дитини?	Позов про встановлення режиму сепарації чи «гостьового шлюбу» може бути пред'явлено чоловіком та/або дружиною у будь-який період їхнього спільного проживання, незалежно від наявності дітей, майнових спорів тощо. Але протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, позов може пред'являти лише дружина або обидва з подружжя.	На відміну від розлучення, режим сепарації може бути укладено і в інтересах сім'ї, зокрема й дитини, наприклад, коли чоловік переходить на більш оплачувану роботу, яка знаходиться в іншому місті, саме з метою забезпечення добробуту та кращого рівня життя своїм дружині та дитині, або навпаки, після виявлення у нього тяжкої хвороби переїжджає від своєї сім'ї аби уберегти їх від можливого зараження.
7.	Чи може бути визнано встановлення режиму сепарації фіктивним? Які наслідки такого визнання?	За заявою заінтересованої особи, встановлення режиму окремого проживання, може бути визнано судом фіктивним, якщо буде встановлено, що жінка і чоловік продовжували проживати однією сім'єю і не мали наміру припинити шлюбні відносини. І норми СКУ, що стосуються сепарації на таке подружжя не розповсюджуються.	Діє принцип аналогії закону. Ст. 10 СКУ зазначає: «Якщо певні сімейні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами або домовленістю (договором) сторін, до них застосовуються норми цього Кодексу, які регулюють подібні відносини (аналогія закону)». Якщо згідно зі ст. 108 СКУ, розірвання шлюбу може бути визнано фіктивним, якщо ціла 5-а Глава СКУ присвячена визнанню укладеного шлюбу недійсним, то відповідно, і режим окремого проживання подружжя, як і реєстрація будь – яких інших відносин подружжя, може

			бути визнано недійсним, якщо судом буде доведено, подружжя продовжувало вести спільно господарство та мали дійсні подружні стосунки без наміру їх припинити.
--	--	--	--

Окрім, вищеназваних пропозицій, варто зазначити, що режим сепарації або «гостьового шлюбу» є таким самим статусом для подружжя, як шлюб і розлучення, це вбачається, навіть на побутовому рівні, коли при заповненні консульської анкети на отримання візи для виїзду за кордон, в графі сімейний стан, серед перелічених варіантів зазначений, також, стан сепарації.

До того ж, хочу звернути увагу на необхідність реєстрації, згідно сімейного законодавства України, встановлення та зміни будь-яких подружніх взаємовідносин:

– «Державна реєстрація шлюбу засвідчується Свідоцтвом про шлюб, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України» – згідно з п.3, ст. 27 СКУ [6];

– «Розірвання шлюбу засвідчується Свідоцтвом про розірвання шлюбу, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України» – згідно з п.2, ст. 115 СКУ [6];

– Судове рішення про припинення шлюбу, також, не є підтвердженням розлучення і потребує реєстрації в органах РАЦСу: «розірвання шлюбу, здійснене за рішенням суду, має бути зареєстроване в державному органі реєстрації актів цивільного стану...Розірвання шлюбу засвідчується Свідоцтвом про розірвання шлюбу, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України» – відповідно до ч.1 – 2, ст. 115 СКУ [6].

Всі ці норми ми ще раз, нагадали, аби підкреслити, наскільки незрозумілим на їх тлі виглядає відсутність вимоги законодавця реєстрації режиму сепарації в органах РАЦСу, з огляду на важливість наслідків, названого режиму. Невже рішення суду є єдиним підтверджуючим документом режиму окремого проживання подружжя? Вважаємо, що подібна прогалина в законодавстві є неприпустимою, і рішення суду має слугувати доказом встановлення такого режиму лише для органів РАЦСу, на підставі якого РАЦС повинен видати подружжю Свідоцтво про встановлення режиму окремого проживання подружжя, зразок якого має бути затверджений Кабінетом Міністрів України.

Висновок. Отже, підсумовуючи дану главу, пропонуємо:

1) Норми ст.119 «Встановлення режиму окремого проживання подружжя» та ст.120 «Правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя» вилучити з Глави 11 «Припинення шлюбу» та внести до окремої глави «Встановлення режиму окремого проживання подружжя та режиму «гостьового шлюбу»;

2) припиняти режим окремого проживання лише за рішенням органу, який його встановив, згідно з п.3, ст. 214 ЦКУ «Відмова від правочину вчиняється у такій самій формі, в якій було вчинено правочин»;

3) функцію встановлення режиму сепарації у випадку згоди обох з подружжя та відсутності неповнолітніх дітей вилучити з відома судів та передати її до органів РАЦСу;

4) встановити два види режиму сепарації:

– *безстороковий* (з правом подання позову до суду або заяви до РАЦСу про припинення режиму сепарації);

– *строковий*:

– на чітко вказаний календарний строк;

– до вчинення певних дій з боку одного з подружжя;

– до настання певного юридичного факту;

5) ввести до системи сімейного права інститут «гостьового шлюбу»;

6) ввести в СКУ наступні визначення:

– *сепарація* – це встановлений рішенням суду або органом РАЦСу режим окремого проживання подружжя за заявою або позовом подружжя або одного з них, у разі небажання подружжя мати подружні стосунки та вести спільно господарство, не залежно від того проживає таке подружжя в одному чи в різних помешканнях або неможливість подружжя з об'єктивних причин проживати разом, і до того ж, відсутність змоги часто та регулярно бачитись, внаслідок чого окреме проживання стає тривалим;

– *гостьовий шлюб* – це встановлений рішенням суду або органом РАЦСу режим окремого проживання подружжя за заявою або позовом подружжя або одного з них, у разі неможливості чоловіка та/або дружини проживати спільно, але за умови частих та регулярних побачень;

7) виділити в СКУ окрему главу «Встановлення режиму окремого проживання подружжя та режиму «гостьового шлюбу», встановивши в ній норми, запропоновані в таблиці 2, а саме:

a. Той з подружжя, хто не проживає з дітьми має утримувати їх до досягнення ними повноліття;

b. Чоловік або дружина має право на утримання від іншого з подружжя на протязі усього строку існування їхнього шлюбу;

c. Чоловік/дружина у стані сепарації або «гостьового шлюбу» можуть бути спадкоємцем 1-ї черги лише тієї частки майна, яку вони нажили разом. Що ж стосується тієї частки майна, яку кожен з них отримав, перебуваючи в режимі сепарації або «гостьового шлюбу», то подружжя є спадкоємцем 2-ї черги, і успадковує її лише за відсутності спадкоємців 1-ї черги (батьків та дітей);

d. Якщо будинок, в якому проживала сім'я до встановлення режиму сепарації є спільною власністю подружжя, то всі витрати, пов'язані з цим будинком має нести подружжя спільно або той з подружжя, хто мав нести ці витрати до встановлення режиму сепарації;

e. Якщо режим сепарації встановлено в різних країнах – при виїзді дитини до 16-ти років за кордон, необхідно дозвіл обох її батьків (опікунів);

f. Позов про встановлення режиму сепарації чи «гостьового шлюбу» протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, позов може пред'являти лише дружина або обидва з подружжя;

g. За заявою заінтересованої особи, встановлення режиму окремого проживання, може бути визнано судом фіктивним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс канонів східних церков / Пер. з лат. Й.Кобів. — Рим, 1993. — С. 451—453.
2. *Калітенко О.М.* // Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / За ред. Ю.С.Червоного. - К. : Істина, 2003.- С.192.
3. *Ромовська З.В.* Закон і сімейні відносини // Юридична газета. — 2005. — №6 (42). — <http://www.yur-gazeta.com/>
4. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. С.Я. Фурси. — К. : Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2008. - 329 с. - (Серія «Цивілістика»).
5. *Ленех С.* Інститут сепарації: проблеми застосування. // Право України 2003 рік, №3, 12.08.2004.
6. Сімейний кодекс України: за станом на 10 квітня 2008 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2008. — 205с. — (Бібліотека офіційних видань).
7. Французский гражданский кодекс / Науч. редактирование и предисловие канд. юрид. наук Д.Г. Лаврова; [перевод с французского А.А.Жуковой, Г.А.Пашковской]. — СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. — 238-247с.

Липец Л.В. Сепарація (режим окремого проживання) подружжя в Україні і в світі

Сімейний кодекс України з 2002 р. передбачає можливість застосування такого механізму збереження сім'ї та шлюбу, як сепарація, але норми чинного СК України, що регламентують встановлення режиму сепарації викликають ряд питань і зауважень до законодавця, які разом з пропозиціями щодо доопрацювання викладені в статті.

Пропонується припинити режим окремого проживання тільки за рішенням органу, який його встановив, встановити два види режиму сепарації: безстроковий (з правом подачі позову в суд чи заяви в РАЦСу про припинення режиму сепарації) і терміновий: на чітко вказаний календарний строк; до вчинення певних дій з боку одного з подружжя; до настання певного юридичного строку, ввести в систему сімейного права інститут «гостьового шлюбу» і функцію встановлення режиму сепарації в разі згоди обох подружжя і відсутності неповнолітніх дітей тягне за згодою судів та передати її в органи РАЦСу.

Ключові слова: сепарація, Сімейний кодекс України, неповнолітні діти.

Липец Л.В. Сепарація (режим отдельного проживания) супругов в Украине и в мире

Сімейний кодекс України з 2002 г. предусматривает возможность применения такого механизма сохранения семьи и брака, как сепарация, но нормы действующего СК Украины, регламентирующие установление режима сепарации вызывают ряд вопросов и замечаний к законодателю, которые вместе с предложениями по доработке изложены в статье.

Предлагается прекращать режим отдельного проживания только по решению органа, который его установил, установить два вида режима сепарации: бессрочный (с правом подачи иска в суд или заявления в ЗАГС о прекращении режима сепарации)

и срочный: на четко указанный календарный срок; к совершению определенных действий со стороны одного из супругов; до наступления определенного юридического срока, ввести в систему семейного права институт «гостевого брака» и функцию установления режима сепарации в случае согласия обоих супругов и отсутствия несовершеннолетних детей влечет с согласия судов и передать ее в органы ЗАГСа.

Ключевые слова: сепарация, Семейный кодекс Украины, несовершеннолетние дети.

Lypets L.V. Separation (separation mode) couple in Ukraine and in the world

Family Code of Ukraine in 2002 provides for the use of such a mechanism for preserving marriage and family as the separation, but the norms of the FC of Ukraine regulating the establishment of a regime of separation raises a number of questions and comments to the legislator, who, together with proposals for revision set out in Article.

Proposed to terminate the regime of separate residence only by the authority that it has established, install two types of mode separation: unlimited (with the right of appeal to the court or to the registrar on the termination of the regime of separation) and urgent: in clearly specified calendar period; to perform certain actions on the part of one of the spouses; before the onset of certain legal act, enter in family law institute «guest marriage» and the function of a regime of separation with the consent of both spouses and the absence of minor children with the consent of the courts entails and transfer it in the registry office.

Keywords: separation, the Family Code of Ukraine, minor children.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2015.